
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Микола Галайдюк, Тетяна Краснобаєва

Резюме. Рассмотрено одно из главных условий, которое определяет полноценное развитие человека — здоровье. Здоровье населения — показатель благополучия государства, поэтому его сохранение есть заданием государственного уровня. Особого внимания требует молодежь, осознанность ею ценности здоровья, понимание определяющей роли здорового образа жизни и формирование индивидуального поведения каждого молодого человека на этой основе.

Ключевые слова: здоровье, здоровый образ жизни, охрана здоровья, проблемы здоровья, социализация.

Summary. The article deals with one of the main conditions that determine the harmonic human development — health. Public health is an indicator of the state welfare, so the preservation of it is a task of a state level. The awareness of youth about its health values, understanding the decisive role of a healthy lifestyle and the formation of individual behavior of each young person on this basis need special attention.

Key words: health, healthy lifestyle, healthcare, health problems, socialization.

Постановка проблеми. Аналіз досліджень і публікацій. За сучасними уявленнями фахівців, здоров'я постає не як власне медична, а й як комплексна проблема, складний феномен глобального значення, тобто здоров'я визначається як: філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії; об'єкт споживання, вкладу капіталу; індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем. Наразі в Україні відсутня концепція розвитку законодавчого забезпечення здоров'я та здорового способу життя, що дало б змогу визначати загальні підходи, структуру, порядок, розроблення і прийняття законів і їх реалізацію.

Наукові дослідження багатьох фахівців [6, 7] свідчать, що формування здорового способу життя (ФЗСЖ) як складової соціальної політики має будуватися на восьми основних стратегіях, найважливішою з яких є освіта про здоров'я. Рівень здоров'я, як правило, безпосередньо пов'язаний із рівнем освіти: чим вищий середній рівень освіти в певному соціальному середовищі, тим кращі узагальнені показники здоров'я. Піклування про власне і громадське здоров'я неможливе без знання того, чому це необхідно і як це робити. При цьому доцільно розуміти поняття “освіта” в даному контексті не тільки як власне валеологічне, а значно ширше — як загальне. Чим ширше знання основних природничих, наукових, філософських, гуманітарних положень, тим більше можливостей створювати у суспільстві системне уявлення про проблему здоров'я. Крім того, поняття освіти потрібно розуміти комплексно: і як надання інформації, і як навчання методам, прийомам і навичкам здорового способу життя, і як

виховання у душі безумовного пріоритету цінностей індивідуального і громадського здоров'я в усіх його проявах, сферах, рівнях.

Неменш важливими, як вважають деякі вчені [1, 8], є такі чинники, як інформованість про здоров'я, розвиток свідомості й активності осіб і громад, досягнення змін в організаційному забезпеченні діяльності з проблем здоров'я (державна політика), формування громадської політики здоров'я, відстоювання прав на здоровий спосіб життя окремих осіб, соціальних груп, громад.

Авторитетною в аспекті нашого дослідження є позиція І. І. Брехмана, який вказує на вагомість міжгалузевої співпраці (різноманітних державних і громадських інституцій, установ, закладів, товариств, спілок, агенцій, фірм тощо на засадах взаємного партнерства), яку ініціюють зацікавлені сторони, керуючись принципом посередництва між різними структурами та само- і взаємодопомогою (умова їх здійснення — наділення з боку ініціаторів ФЗСЖ здатністю і навичками до цих дій певних осіб, груп, громад).

Важливою є точка зору дослідників [2, 3], які вважають, що в процесі оновлення та реформування законодавства України щодо сприяння здоровому способу життя слід враховувати різні чинники і явища, пов'язані із захистом права кожного на досягнення максимально можливого рівня здоров'я. По-перше, повинні бути прийняті до уваги існуючі міжнародно-правові стандарти стосовно захисту права людини на життя та забезпечення здоров'я. По-друге, необхідно доопрацьовувати наявну законодавчу базу аж до комплексного забезпечення діяльності щодо запровадження здорового способу життя таким чином, щоб вона забезпечила еволюційний перехід

до нових форм і методів здійснення державної політики в сфері охорони здоров'я.

Мета дослідження — проаналізувати основні законодавчі положення щодо інформаційного забезпечення та практичних заходів ФЗСЖ людини.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, нормативно-законодавчих матеріалів, документації.

Результати дослідження та їх обговорення. Практична діяльність та вивчення спеціальної літератури у галузі фізичного виховання і спорту свідчать, що розвиток правових основ ФЗСЖ сьогодні недостатньо відповідає потребам нації. Фахівці [7] акцентують увагу на тому, що розвинена, систематизована і прозора законодавчо-нормативна база щодо сприяння здоровому способу життя уже сама по собі є потужним пропагандистським засобом збереження та зміцнення здоров'я і повинна формуватися на основі таких принципових підходах:

- ✓ найголовнішим є усвідомлення того, що альтернативного шляху збереження та поліпшення здоров'я населення через запровадження здорового способу життя не існує;

- ✓ законодавчо-нормативна база має узгоджуватися з підходами та вимогами української спільноти у цій сфері життєдіяльності;

- ✓ запровадження здорового способу життя має ґрунтуватися на розвиненій законодавчій базі;

- ✓ законодавча база стосовно здорового способу життя має бути на чільному місці у ієрархії права відповідно до того місця, яке займає здоров'я у ієрархії загальнолюдських цінностей.

Деякі положення національного законодавства України, які прямо чи опосередковано стосуються регулювання цих проблем, потребують певного вдосконалення з метою урахування різних підходів. Джерелами, тобто нормативно-правовими документами, в яких діє наказ про затвердження інформаційно-освітньої роботи з питань здорового способу життя, виступають постанови Кабінету Міністрів України, постанови і нормативні документи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [5], які декларують: затвердити заходи, розробити систему, звітувати та здійснити контроль за виконанням наказу. Втілення у законодавство положень щодо здорового способу життя зазначених принципів пов'язано з певною його структуризацією, тобто з його внутрішнім упорядкуванням. Будь-яка система законодавства, в тому числі й система здоров'я як підсистема загального законодавства, передбачає ієрархію норм права, інакше кажучи, залежність одних законів від інших. Порушення цієї взаємозалежності призводить до втрати її дієвості, ефективності. Без урахування принципу взаємовідповіднос-

ті законів законодавство про охорону здоров'я та сприяння здоровому способу життя приречене на неефективність з моменту його прийняття.

Водночас досить актуальною проблемою є забезпечення виконання вимог чинного законодавства щодо сприяння здоров'ю та здоровому способу життя з боку всіх суб'єктів суспільних відносин — органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, громадських організацій та окремих громадян. Очевидно, що досить широка нормативна база в Україні є неефективною через невиконання чинних законів. Причиною цього є недосконалість необхідних механізмів їх запровадження і, перш за все, фінансового забезпечення. Вважається за доцільне, на прикладі деяких країн, прийняття загальнодержавного правового акту, який підкреслив би важливість запровадження здорового способу життя, у цілому привернув увагу до проблем здоров'я, вирізнив би відповідні нормативно-правові акти, сприяв би їх доповненню і систематизації.

У процесі оновлення та реформування законодавства України щодо сприяння здоровому способу життя слід враховувати різні чинники і явища, пов'язані із захистом права кожного на досягнення максимально можливого здоров'я. По-перше, повинні бути прийняті до уваги існуючі міжнародно-правові стандарти стосовно захисту права людини на життя та забезпечення здоров'я. По-друге, недоцільно скасовувати ті закони і норми, права, які витримали перевірку часом, — зміни повинні відбуватись поступово. По-третє, досвід попередньої законотворчості свідчить, що нові закони досягають своєї мети лише за умови стабілізації економіки. В іншому разі невідворотними будуть нескінченні зміни та доповнення до них.

Аналіз існуючих заходів, спрямованих на формування здорового способу життя молоді, що був проведений Українським інститутом соціальних досліджень у межах українсько-канадського проєкту "Молодь за здоров'я", дозволяє визначити найбільш актуальні і пріоритетні напрями розвитку та запровадження програм, орієнтованих на молодь:

- ✓ підготовка фахівців, навчання широкого кола спеціалістів, які працюють із молоддю у напрями охорони здоров'я, освіти, інформаційних технологій, розваг тощо;

- ✓ запровадження системи консультування батьків та сімей з питань родинних конфліктів, взаємин між поколіннями, витоки конфліктів у сім'ї;

- ✓ зміна шкільної програми та програми ВНЗ із фізичного виховання і запровадження широкого курсу валеології, пошук привабливих, неординарних форм впливу на учнівську та студентську молодь;

✓ розробка інформаційно-освітніх програм, тренінгів, шкіл тощо та матеріалів (від посібників до буклетів і листівок), орієнтованих як на широкий загал, так і на цільові групи;

✓ створення інформаційно-ресурсних центрів з питань здорового способу життя;

✓ залучення засобів масової інформації для формування усвідомлення та потреб самозахисту власного здоров'я людини на систематичній основі;

✓ використання можливостей громад, виявлення молоді, яка веде нездоровий спосіб життя і руйнує власне здоров'я, яка знаходиться поза нормативними програмами соціалізації, пошук форм та методів програм цим контингентом;

✓ розвиток різноманітних форм консультування, тестування та допомоги на базі Центрів соціальних служб для молоді;

✓ розробка і впровадження комплексних міжгалузевих програм формування ЗСЖ молоді;

✓ підтримка ініціативних молодіжних проєктів у будь-якій сфері життєдіяльності молодих людей, використання методики "рівний – рівному";

✓ привернення уваги до тематики ЗСЖ молоді під час проведення масових заходів;

✓ залучення недержавних організацій до широкого поля діяльності у сфері формування здорового способу життя дітей та молоді;

✓ активізація позашкільної роботи та роботи під час шкільних канікул;

✓ постійний моніторинг політики ФЗСЖ та оцінка ефективності заходів.

Висновки. Отже, необхідно доопрацьовувати наявну законодавчу базу аж до комплексного забезпечення діяльності щодо запровадження здорового способу життя таким чином, щоб вона забезпечила активний перехід до нових форм і методів здійснення державної політики у напрямі охорони здоров'я і здорового способу життя.

Література

1. Брехман И. И. Валеология — наука о здоровье. — 2-е изд., доп. и перераб. / И. И. Брехман. — М.: Физкультура и спорт, 1990. — 208 с.
2. Борисенко Н. Ф. Основные направления работы по формированию здорового образа жизни / Н. Ф. Борисенко, В. О. Мовчанюк, Л. Е. Меламент и др. // Лікарська справа. — № 5/6. — С. 181.
3. Охорона здоров'я в Україні: проблеми та перспективи / за заг. ред. В. М. Пономаренка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — С. 68—73.
4. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, затверджено наказом № 4 МОН України від 04.01.2006 року.
5. Про затвердження заходів на виконання Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року. — наказ № 44 МОН України від 25.01. 2007 року.
6. Martin J. The proper use of legislation in the promotion of health and prevention: experiens and appraisal of a public health physician. In: Health legislation at the dawn of the XXIst century / J. Martin // International Digest of Health Legislation, special issue. — 1998. — Vol. 49, № 1, — P. 179—206.
7. Pinet G. Health challenges of the 21st century: a legislative approach to health determinants / G. Pinet // Health legislation at the dawn of the XXIst century. — P. 139.
8. World Health Organization. The World Health Report, 1997: Conquering Suffering, Enriching Humanity. — Geneva: WHO, 1997. — P. 2.

References

1. Brehman I. I. Valueology — the science on health. — 2nd ed., Ext. and rev. / I. I. Brehman. — M.: Fyzkultura and Sports, 1990. — 208 p.
2. Borisenko N. F. Guidelines to work on the formation of a healthy lifestyle / N. F. Borisenko, V. A. Movchanyuk, L. E. Melament et al. // Medical business. — № 5/6. — P.181.
3. Health in Ukraine: problems and prospects / Common. Edition of Doctor of Medical Sciences, prof. V. M. Ponomarenka. — Ternopil: Ukrmedknyha, 1999. — P. 68.
4. Regulations on the organization of physical training and mass sports in higher education approved by order of MES of Ukraine from 04.01.2006 year. — № 4.
5. On approval of measures to implement the State program "Reproductive health of the nation" until 2015. — Order from the MES of Ukraine 25.01. In 2007. — № 44.
6. Martin J. The proper use of legislation in the promotion of health and prevention: experiens and appraisal of a public health physician. In: Health legislation at the dawn of the XXIst century / J. Martin // International Digest of Health Legislation, special issue. — 1998. — Vol. 49, № 1, — P. 179—206.
7. Pinet G. Health challenges of the 21st century: a legislative approach to health determinants / G. Pinet // Health legislation at the dawn of the XXIst century. — P. 139.
8. World Health Organization. The World Health Report, 1997: Conquering Suffering, Enriching Humanity. — Geneva: WHO, 1997. — P. 2.